

Musea slaan slag op veiling art deco

Door onze kunstredactie

AMSTERDAM, 17 MEI. De veiling gisteren bij Christie's van de collectie van Frans Leidelmeijer, kenner van de Nederlandse art nouveau en art deco en bekend van het tv-programma *Tussen kunst & kitsch*, heeft 1,3 miljoen euro opgebracht.

De Nederlandse musea hebben actief op de veiling ingetrokken. Het allerlaatste lot, een blauw-waarte stoel van Vilmos Huszar, ging voor 24.000 euro naar Museum de Lakenhal in Leiden. Conservator moderne kunst Rob Wolthoorn: „Deze stoel betekent een mooie upgrading van onze collectie uit de periode van De Stijl, die in Leiden werd opgericht. Van Theo van Doesburg, die hier om de hoek woonde, hebben we een paar schilderijen en glas-in-lood werken. Onlangs hebben we een groot raam verworven van Harm Kamerlingh Onnes en in de collectie zit ook werk van Hendrik Valk, die geen lid wilde worden van De Stijl maar wel verwant werk maakte. Deze stoel van Huszar komt vermoedelijk uit de nalatenschap komt van de architect Oud.”

Het Haags Gemeentemuseum betaalde 30.000 euro voor een portret dat Jan Toorop in 1903 maakte van de heer Joostens, die vervolgens zelf de lijst ontwierp. Het Drents Museum breidde haar collectie uit met een eiken en coromandel tafel van Theo Nieuwenhuis uit ongeveer 1900. Het Stedelijk Museum Amsterdam kocht een glazen automaat van Lucienne Bloch en een dressoir van Michel de Klerk.

De meeste objecten gingen over in particuliere handen. Een bronzen klok van Toon Raedeker in de Amsterdamse School-stijl uit ongeveer 1920 werd gekocht door de particuliere Collectie Meentwijk, die in Nederlands toegepaste kunst uit 1880-1940 is gespecialiseerd en in een pand van architect De Bazel is gevestigd. „Er is voor zo ver bekend maar één van deze klokken gemaakt”, zegt eigenaar D. Nienhuis. „De meeste mooie stukken uit deze periode staan inmiddels in Amerika en Japan.” De hoogste opbrengst (60.000 euro) was er voor vijf koperen hanglampen van Theo Nieuwenhuis.

‘Het was de bedoeling mij te vermorzelen’

In Rotterdam werd gisteren het tribunaal uit 1949 tegen een boek van Anna Blaman nagespeeld. Deze keer kon de schrijfster zich verweren tegen het ongeremde seksisme van toen: „Ik was aan de haaien overgeleverd.”

Door MARTIJN MEIJER

ROTTERDAM, 17 MEI. De boekhandelaar Florijn, gespeeld door Gerard Cox, treedt als getuige in de rechtszaal naar voren. Hem wordt gevraagd wat hij vindt van het boek dat terecht staat, *Enzaam avontuur* van Anna Blaman. De eerste bladzijden zijn heel knap, zegt hij, „maar dan verliezen alle hoofdpersonen zich in een rode mist van seksualiteit en harstocht, waar ze niet meer uitkomen.” Het doet de boekhandelaar denken aan katten die in het voorjaar Jeremiëren in het tuintje. „Daardoor heb ik een natuurlijke weerzin tegen het boek gekregen.”

In 1949 vond in Rotterdam een merkwaardig Boektribunaal plaats, een literair schiedsproces rond deze roman (zie kader). Het werd gisteravond opnieuw uitgevoerd in cultureel centrum Arminius, onder regie van Fred van der Hilst. Twintig bekende Rotterdammers, zoals Maria Heiden, Rien Vroegindewelt, Manuel Kneepkens en Ted Langenbach, namen de rollen op zich van rechters, getuigen en juryleden. Al in de kleine bijdrage van Gerard Cox werd zichtbaar waarom dit tribunaal zo problematisch was en schandaal verwekte: esthetische en morele argumenten liepen hopeloos door elkaar. Bovendien waren het bijna allemaal mannen die Anna Blaman de maat namen. Getuige Meijuffrouw Terwee (een rol van Joyce Roodnar, schrijfster en redactrice van deze krant) zei dan ook terecht, toen zij werd aangesproken als 'lid van de schone seks': „Wat heeft dat er nu mee te maken?”

Blamans boeken zijn niet meer in druk en worden waarschijnlijk niet veel meer gelezen. We herinneren ons de schrijfster voornamelijk omdat ze er openlijk voor uitkwam dat ze lesbisch was. In Rotterdam zou er echter, als het aan Arminius ligt en het Letterenhuis Rotterdam, een Blaman-revival op handen zijn. Burgemeester Ivo Opstelten sprak gisteren in zijn openingspeech met veel waardering over haar rol tijdens de wederopbouw in het Rotterdamse culturele leven. „Daar heeft Blaman te weinig erkenning voor gekregen.” Daarom moet er dit jaar ergens in de stad een beeld voor de schrijfster komen. In 2005 werd er al een Anna Blaman Festival gehouden en in Arminius werd café Blaman geopend, een nieuw literair podium.

Acteur Kuurt de Maesschalek, die openbaar aanklager Albert Helman speelde, hield gisteren *Enzaam avontuur* met twee vingers als een vies ding in de lucht. Hij zei: „De tijd zal deze fraai klinkende onzin

Anne Vegter als Anna Blaman (Foto NRC Handelsblad, Leo van Velzen)

ontmaskeren”. Na keiharde kritiek op dit 'overschatten' werk (hij maakt onder meer bezwaar tegen 'een obsessie met rotte tanden en andere mondevellen') eiste hij als straf voor de criticus dat zij het boek nog driemaal moesten herlezen. De schrijfster wenste hij een 'spoeidige en plezierige ontmoeting' toe met 'een welgeschapen tandarts'. Ruims vijftienvijftig jaar later stuit vooral dat aspect tegen de borst: het ongeremde seksisme van de mannelijke literatoren, die de kans aangrepen om de schrijfster even op haar plaats te zetten. Anna Blaman was er destijds niet bij, maar kreeg nu wel de kans om weerwoord te bieden, in de persoon van schrijfster Anne Vegter (de laatste winnaar van de Anna Blaman-prijs). „Ik was aan de haaien overgeleverd”, sprak ze. „Het was de bedoeling mij te vermorzelen. Ik besloot me te distantiëren, meer kan een auteur niet doen. Uiteindelijk schreef ik maar voor

één lezer, voor mezelf.”

Michiel van Kempen, de biografie van Albert Helman, noemde na afloop van de voorstelling het Tribunaal „een beschamende episode uit de biografie van Helman, maar er zijn meer van zulke episodes”. Dat een boek van Helman ooit door Blaman kritisch besproken werd, zou een verklaring kunnen zijn. Maar dan nog blijft het merkwaardig dat Helman (die voorzitter was van de Zuiveringscommissie na de Tweede Wereldoorlog) zo hard optrad tegen Blaman, wier werk in de oorlogsjaren clandestien verscheen. Blaman-biograaf Aad Meinders had enkele jaren geleden nog eens aan Helman gevraagd waarom het zo was gelopen, en de bejaarde schrijver had herhaald wat hij ook al in het proces had gezegd: „Ze moent te weten waardoor mannen door vrouwen aangehouden worden. Maar daar weet ze niks van”.

Het Blaman-tribunaal was enorm schandaal

In 1949 vond in het Beursgebouw in Rotterdam het Boektribunaal plaats, een schiedsproces waarin de roman *Enzaam avontuur* (1948) van Anna Blaman (pseudoniem van Johanna Petronella Vrugt, 1905-1960) terecht stond. Blaman was eind jaren veertig een populaire, maar ook omstreden schrijfster. *Enzaam avontuur* werd door Simon Vestdijk een 'meesterwerk' genoemd, terwijl de christelijke pers sprak van een 'wanproduct van zedelijke verrotting', vanwege de passages over erotiek en homoseksualiteit. Welk boek kon men beter uithakken voor een Tribunaal, zo was de gedachte, als een stunt tijdens de Boekenweek! Het proces draaide uit op een schandaal. Vooral door toedoen van schrijver Albert Helman, die de openbaar aanklager speelde. Hij uitte vernietigende kritiek

op het boek: het bevatte allerlei 'tekortkomingen op literair gebied', zoals 'psychologische onsamenvhangendheid en imbecilliteit', 'roman-compositorische gebrekkigheid' en 'stilistische fouten'. Schrijver Johan van der Woude, die Blaman moest verdedigen, schaarde zich gaandeweg het proces steeds meer aan de zijde van Helman. De twee mannen maakten (ondanks herhaaldelijk ingrijpen van de president van de rechtbank) tal van flauwe grappen en insinuerende opmerkingen over vrouwen en over Blamans seksuele gaardheid. Blaman was niet bij het proces aanwezig; zou zij ze vermoedde dat haar persoon in het geding zou komen. Het tribunaal heeft haar sterk aangegepen: de toekenning van de P.C. Hooftprijs in 1956 zag zij als een rehabilitatie.